

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK AAN DE NERVIËRSSTRAAT 1-3 EN KALKOVEN 143-145 TE ASSE (PROV. VLAAMS-BRABANT)

EINDVERSLAG SLOOPBEGELEIDING

ABO Archeologische Rapporten 1438

Rapport opgemaakt door: Bénédicte Cleda

Kontichsesteenweg 38

2630 Aartselaar

februari 2023

Dossiernummer: 27.249.R.01 (intern)

Projectcode OE: 2020K281

COLOFON

Titel

Archeologisch onderzoek aan de Nerviërsstraat 1-3 en Kalkoven 143-145 te Asse (Vlaams-Brabant).
Archeologierapport. Sloopbegeleiding.

Auteur

Bénédicte Cleda

Projectnummer

- 27.249.R.01 (intern)
- 2020K281 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Aartselaar, januari 2021

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 1438

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	8 februari 2023	Interne draft
v1	8 februari 2023	Externe draft/definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Bénédicte Cleda
Business Unit Manager	Toon Moeskops
Kwaliteitscontrole	Anouk Van der Kelen
General director	Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 1 Inleiding	6
1 Thesaurus.....	6
2 Administratieve gegevens	6
2.1 Aanleiding van het onderzoek	7
2.2 Inleiding	9
2.3 Doel en onderzoeksvragen	9
2.4 Resultaten vooronderzoek.....	17
DEEL 2 Sloopbegeleiding.....	18
1 Onderzoeksstrategie	18
2 Resultaten sloopbegeleiding.....	19
3 Terugkoppeling onderzoeksvragen.....	24
4 Besluit	26
5 Synthese.....	27
6 Bibliografie	29
6.1 Literatuur	29
6.2 Internetbronnen	30
7 Kwaliteitscontrole en ondertekening.....	31

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Overzicht van het onderzoeksgebied van de archeologienota ID19057 met afbakening van de te slopen vloerplaat van de voormalige Spar op basis van de resultaten van het proefputtenonderzoek fase 2 (ID16606).....	8
Figuur 2: Overzichtsplan resultaten sloopbegeleiding op het GRB (de lichtblauwe muren zijn de muren van de kelders die effectief opgegraven werden, de zwart gearceerde zones zijn de op basis van baksteenpuinvullingen afgebakende kelderzones).....	20
Figuur 3: Overzichtsplan resultaten sloopbegeleiding op de meest recente luchtfoto.	21
Figuur 4: Overzichtsfoto's sloopbegeleiding 2020K281.....	23

DEEL 1 INLEIDING

1 THESAURUS

Asse, *vicus*, sloopbegeleiding, vloerplaat voormalige Spar, funderingen voormalige Caytan fabriek of magazijn brouwerij Verloesen, ophogingspakketten, teelaarde, nieuwste tijd, geen vrijgave

2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode: 27249	Onroerend Erfgoed: 2020K281
ISSN-nummer:	2406-3940
Erkend archeoloog:	ABO nv (OE/ERK/Archeoloog/2017/00167)
Naam + Adres onderzoeksgebied:	
- Straat + nr.	Kalkoven 143-145 en Nerviërsstraat 1-3
- Postcode :	1730
- Gemeente :	Asse
Lambertcoördinaten 1972 (EPSG: 31370)	Punt 1: 137451,84; 178244,82 Punt 2: 137547,11; 178331,50 Punt 3: 137597,15; 178274,76 Punt 4: 137492,07; 178189,23
Kadaster:	Afdeling 1, sectie F, percelen: 905L15, 905W15
Uitvoerder:	Bénédicte Cleda
Verwerking:	Bénédicte Cleda
Contactpersoon Onroerend Erfgoed:	Els Patrouille, Ingrid Vanderhoydonck
Wetenschappelijke begeleiding:	Kristine Magerman (Agilas)
Termijn:	December 2020 – februari 2023
Reden van de ingreep in de bodem:	Sloop van de vloerplaat van de voormalige Spar in het kader van de aanleg van de parking van het nieuw grootwarenhuis filiaal (Lidl)
Archeologische verwachting:	Romeinse sporen en muurresten voormalige Caytan fabriek
Doelstelling:	Evaluatie archeologische sporen
Resultaten:	Aantreffen sporen uit de nieuwste tijd

2.1 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Binnen het plangebied wordt een nieuw Lidl grootwarenhuis met bijhorende parking gerealiseerd. Het nieuw grootwarenhuisfiliaal bestaat voornamelijk uit het eigenlijke grootwarenhuis, een loskade voor vrachtwagens, een parking, een groenzone, een ondergronds infiltratiebekken, een regenwaterput, een pompput, wachtleidingen en een elektriciteitscabine. Het grootwarenhuis wordt in het centrale en zuidelijke gedeelte van het terrein ingeplant, de parking in het centrale, noordelijke en zuidoostelijke gedeelte, het ondergronds infiltratiebekken en de elektriciteitscabine in het zuidoostelijke gedeelte (Magerman 2018). Deze ingrepen kunnen gekoppeld worden aan eenzelfde stedenbouwkundige vergunning waarbij het volledige onderzoekstraject opgenomen in de archeologienota ID9057 werd afgewerkt in het zuidelijke deel van het plangebied in een eerste fase. Echter, voor de afbraak van de Spar was destijds nog geen sloopvergunning afgeleverd, zodat het perceel van de Spar in het noorden van het plangebied, nog niet gelijktijdig met de rest van het plangebied onderzocht kon worden.

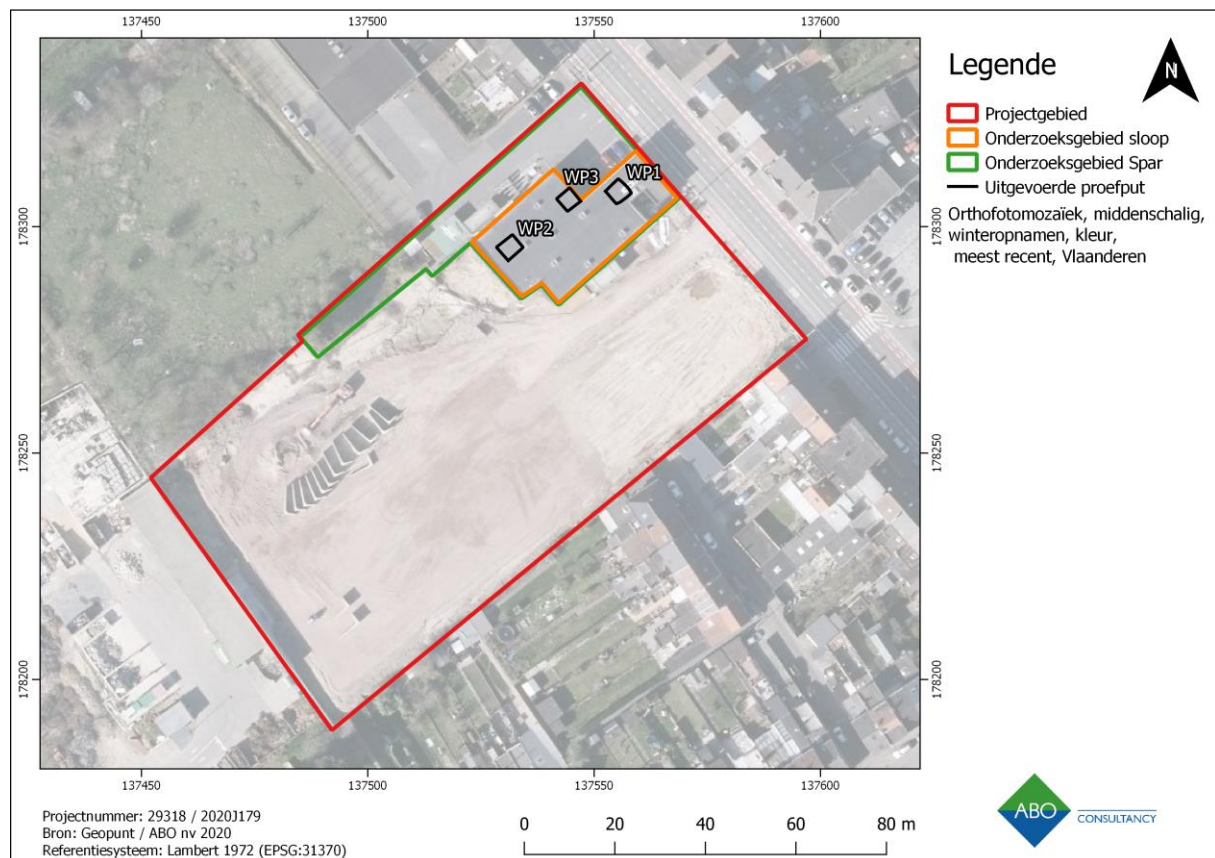
Kort na afloop van het archeologisch (voor)onderzoek (bureauonderzoek - 2018J284, geofysisch onderzoek - 2019A192, proefputtenonderzoek - 2019J9, werfbegeleiding en opgraving - 2019K148) werd gestart met de oprichting van het grootwarenhuis in het zuidelijke gedeelte van het projectgebied. Het grootwarenhuis en een deel van de parking ten zuiden en westen van het huidige onderzoek werden ondertussen aangelegd. Voor het perceel van de Spar in het noordoosten van het plangebied werd na het verkrijgen van de sloopvergunning de bovenstructuur van de Spar reeds afgebroken, maar nog niet de betonnen vloerplaat. Op basis van de resultaten van een proefputtenonderzoek (2020J179), werd in de nota met ID16606 een begeleiding van de opbraak van de vloerplaat van de Spar en de opbraak van de elektriciteitscabine op de hoek met de Nerviërsstraat geadviseerd, omdat er mogelijk onder de vloerplaat van de Spar kelders van een gebouw van de vroegere fabriek van Caytan aanwezig was. Dit gebouw is zichtbaar op een topografische kaart uit 1930, een luchtfoto uit 1951 en de Spar op een luchtfoto uit 1971. Mogelijk kunnen de kelders ook te maken hebben met brouwerij Verloesen: op deze plaats stond immers één van de magazijnen van de brouwerij en het is bij het graven van de funderingen van dit magazijn in 1899 dat de Romeinse waterput tevoorschijn kwam, of met één van de huizen die gebouwd werden voor één van de lagere bazen van de fabriek van Caytan. Vanaf de Spar naar het noorden toe bevindt het terrein zich ca. 1,5 m hoger dan de rest van het terrein in het plangebied, wat verklaard kan worden door een microtopografie die in de loop van de jaren deels door erosie deels door verhogingen en afgravingen (zoals nu bij de Lidl) ontstaan is. Dit hoogteverschil is zichtbaar op vroegere topografische kaarten en op het Digitaal hoogtemodel. Ook het archeologisch niveau in de zone van het huidige vooronderzoek bleek ca. 40 cm hoger te liggen (81,20 m TAW) dan in de aangrenzende zuidelijke zone van het voorgaande onderzoek (80,84 m TAW). In het kader van de parkinguitbreiding was tevens te realisatie van een helling (max. hellingsgraad van 2%) voorzien, van de parking van Tom en Co naar de parking van de Lidl toe. De afgraving van ca 1m diende dan ook begeleid te worden.

In de noordelijke zone zullen de toekomstige bodemingrepen niet dieper reiken dan het afgewerkte niveau van de parking van Lidl, dit is 40 cm-MV. Plaatselijk zullen er echter infiltratiekratten, rioleringen en elektriciteitsleidingen geplaatst worden, waarvan de exacte inplanting nog niet gekend is. In het kader van de sloopvergunning werd de betonplaat van de voormalige Spar afgegraven om het hellende vlak tussen Lidl en Tom en Co te maken, waarna dit gefatsoeneerd (met grond aangevuld en omzoomd door een haag) werd. Hierbij diende echter met een archeologische buffer van minstens 30 cm rekening te worden gehouden om behoud in situ van het archeologisch archief te garanderen. Op basis van de resultaten van de opgraving (2019K148) die ten zuiden van het huidige onderzoeksgebied (Spar) werd uitgevoerd, bleek het archeologisch niveau vanaf ca. 60 cm onder het huidige maaiveld (80,84 m TAW)

voor te komen, maar de 'zwarte laag' aan de hoek van het gebouw werd al op ca. 30 cm-MV (80,98 m TAW) geregistreerd.

Men wist ook niet wat de impact van de vloerplaat en funderingen van de Spar op het bodemarchief geweest is. Geofysisch onderzoek werd niet uitgevoerd op dit perceel omdat door de betonnen vloerplaat en puinfundering van de Spar geen goede resultaten zouden bekomen worden. Hierdoor werd in eerste instantie besloten om in een tweede fase proefputten aan te leggen in de vloerplaat van de Spar om de diepte van het archeologisch niveau te bepalen en de verstoringsgraad na te gaan. De resultaten van de proefputten gaven enerzijds aan dat er een puinvulling van een voormalige kelder onder een groot deel van de vloerplaat aanwezig was, maar ook dat de natuurlijke bodem op het perceel van de Spar zich ca. 40 cm hoger bevond dan de natuurlijke bodem ten zuiden ervan.

Dit archeologierapport behandelt enkel de resultaten van de sloopbegeleiding van de vloerplaat van de voormalige Spar in functie van het fatsoeneren van de toekomstige parking (Figuur 1). De afbakening van de toekomstige parking staat nog niet vast. Bijgevolg kon dus enkel een sloopbegeleiding plaatsvinden en zullen afhankelijk van de oppervlakte van de nieuwe ontwikkeling de nodige vervolgstappen ondernomen worden.

Figuur 1: Overzicht van het onderzoeksgebied van de archeologienota ID19057 met afbakening van de te slopen vloerplaat van de voormalige Spar op basis van de resultaten van het proefputtenonderzoek fase 2 (ID16606).

2.2 INLEIDING

Tussen donderdag 3 en maandag 7 december 2020 werd door ABO NV, vertegenwoordigd door de erkende archeoloog Bénédicte Cleda, een archeologische sloopbegeleiding uitgevoerd in het kader van de aanleg van een parking van een Lidl filiaal aan de Nerviërsstraat 1-3 en Kalkoven 143-145 te Asse (prov. Vlaams-Brabant). Dit als vervolg op de resultaten van het vooronderzoek. Het vooronderzoek bestond uit een proefputtenonderzoek fase 2 (2020J179), zoals werd afgesproken met het Agentschap Onroerend Erfgoed, Agilas en Lidl. De resultaten van het vooronderzoek zijn verwerkt in de bekrachtigde nota (ID16606).

De oppervlakte van de te slopen vloerplaat van de voormalige Spar bedroeg ca. 750 m². Tijdens de archeologische sloopbegeleiding werden geen archeologische sporen aangetroffen. Wel werden funderingsmuren en kelders van de voormalige Caytan fabriek of van één van de magazijnen van voormalige brouwerij Verloesen of van één van de huizen die gebouwd werden voor één van de lagere bazen van de fabriek van Caytan, aangetroffen (zie 2.1.5). De resultaten van de sloopbegeleiding worden hieronder meegegeven.

2.3 DOEL EN ONDERZOEKSVRAGEN

2.3.1 DOEL

De doelstelling van het proefputtenonderzoek, namelijk het vaststellen van de aanwezigheid van een archeologische site en de karakteristieken en bewaringstoestand van deze site, alsook een analyse van de relatie met het landschap, de waarde en de impact van de geplande werken, werden gehaald.

Gezien de verstoring plaatselijk (buiten de kelderzones) minder diep was en de verspreide aanwezigheid over de proefputten, met uitzondering van één proefput, van Romeinse sporen, was een vervolgonderzoek in de vorm van een sloopbegeleiding noodzakelijk. Hierin diende ook het grotere ruimtelijke en chronologische kader mee in rekening genomen te worden. De Centrale Archeologische Inventaris geeft verder informatie over de Romeinse sites die zich nabij het projectgebied bevinden, namelijk *Romeinse weg Bavai-Asse I* (CAI ID 1927), *Putbergstraat 52* (CAI ID 151373), *Romeinse weg IV* (CAI ID 80), *Putbergstraat 54* (CAI ID 151374), *Putbergstraat I* (CAI ID 18), *Vicus I* (CAI ID 150493), *Colruyt Asse – Vicus 4* (CAI ID 4697), *Putbergstraat II* (CAI ID 151371), *Kalkovenveld* (CAI ID 151370), *Nerviërsstraat V* (CAI ID 150508), *Kalkoven I – Romeinse vicus* (CAI ID 1207), *“boomgaard van de veearts”* (CAI ID 2109), *Kalkoven I – Romeinse vicus* (CAI ID 1207), *Achter Colruyt* (CAI ID 150229), *Kalkoven 2* (CAI ID 150507), *Kalkoven 3* (CAI ID 160367), *Kalkoven 4* (CAI ID 160368), *Nerviërsstraat VI* (CAI ID 206998), *Putberg II* (CAI ID 207212), *G. Kurthstraat* (CAI ID 1349), *Hoogen* (CAI ID 78), *Borgstad I* (CAI ID 113), *Vicus 3* (CAI ID 150494), *Leva260 – Romeinse vicus* (CAI ID 2105), *Krokegemseweg I* (CAI ID 2283), *Krokegemseweg II* (CAI ID 150235), *Nerviërsstraat 29* (CAI ID 1864), *Nerviërsstraat 27* (CAI ID 151224), *Federale Politie/Nerviërsstraat III* (CAI ID 20087), *Vicus 2 – secundaire weg* (CAI ID 1929), *Nerviërsstraat 32-40* (CAI ID 160346), *Nerviërsstraat 54-56* (CAI ID 157993), *Nerviërsstraat 6* (CAI ID 210004), *Kalkoven 72* (CAI ID 163508), *Krokegemseweg 22* (CAI ID 162784), *Priemelstraat III* (CAI ID 206922), *Putberg 6* (CAI ID 216327), *Nerviërsstraat II/Brouwerij Verloesem* (CAI ID 1941). Een aantal Romeinse vindplaatsen in de nabije omgeving behoren enkel tot de interne informatie van Agilas vzw en zijn het resultaat van het jarenlange onderzoek dat ze uitvoerden (Agilas Nr. 006, 007, 009, 012, 013, Project Llyda, Project Krokegemseweg, Project Regie der Gebouwen Nerviërsstraat 60, Project Ryon en De Troch Nerviërsstraat 32-40, Project De Meijst Nerviërsstraat 54-56, Project De Meijst Nerviërsstraat 6, Project Saerens-

Magerman Kalkoven 72, Project Krokegemseweg 22, Project Fico, Project Krokegemseweg 2) (Magerman 2018).¹

2.3.2 ARCHEOLOGISCHE CONTEXT VAN ASSE²

2.3.2.1 ALGEMEEN

Verschillende archeologische vondsten wijzen op menselijke aanwezigheid vanaf de steentijden. Lithische artefacten in de omgeving van Borchstadt en op het Steenveld in Asbeek zijn te dateren in het neolithicum. Bij aanvang van de Romeinse periode bestond Asse vermoedelijk uit enkele Nervische woonkernen die met elkaar verbonden waren langsheen wegen op de hoogtekammen. Op enkele kouters na was het merendeel van het land bedekt met een uitgestrekt woud. Asse, waarvan de Romeinse naam niet gekend is, werd opgericht als centrum van de noordelijke pagus in de Civitas Nerviorum.³ De Borchstad, een 72 m hoog plateau ten westen van de Romeinse woonzone, wordt van oudsher in verband gebracht met een vroeg-Romeinse militaire aanwezigheid op die plaats. Traditioneel wordt dit plateau beschouwd als een oppidum of een hoogtenederzetting uit de IJzertijd, voorzien van een buiten- en een binnenwal. Voorlopig blijft de interpretatie van Borchstad als een oppidum uit de IJzertijd, evenwel erg onzeker. Verschillende 18de en 19de-eeuwse auteurs gingen er van uit dat het kamp van Quintus Cicero op deze plaats gelegen was. Volgens dezelfde theorie zou de Romeinse nederzetting ontstaan zijn rond dit militair kamp. De kleinschalige opgravingsactiviteiten in de jaren '70 leverden echter niet voldoende bewijzen op om de hypothese van een dergelijke militaire aanwezigheid op de Borchstad te bevestigen.⁴

Ter hoogte van de huidige plaats Kalkoven ontwikkelde zich in de loop van de 1ste eeuw de nederzetting van Asse, waarvan de bloeiperiode te situeren is tussen het midden van de 1ste eeuw n.C. en het begin van de 3de eeuw n.C., rond een kruispunt van Romeinse wegen.⁵ In het midden van de 1ste eeuw werd een rechtstreekse verbinding met Bavay gerealiseerd waarvan het tracé grotendeels gelijk loopt met de huidige Edingsesteenweg.⁶ In Asse splitste de Romeinse weg Asse-Bavay zich in de baan die Asse met Elewijt verbond en de baan die vanuit Asse in de richting van Rumst en Utrecht liep.⁷

Over de interne structuur van de nederzetting zijn we vooralsnog slecht ingelicht. Verschillende opgravingen werden uitgevoerd tussen de jaren '70 en 2015 door voornamelijk Ascania, de KU Leuven en Agilas.⁸ Hoewel verschillende sporen (paalgoten, afvalkuilen, waterputten, uitbraaksporen van funderingen en Romeins bouw materiaal,...) werden gevonden die wijzen op de aanwezigheid van verschillende woningen en gebouwen, ontbreken op dit ogenblik sporen van gebouwen met een publieke functie (badgebouwen, theaters, herbergen,...).⁹ Op de opgravingsterreinen werden tussen 2009-2013 naast verschillende muurfunderingen in rolkeien en stukken kalkzandsteen van gebouwen (waarschijnlijk

¹ Cleda 2020, 14

² Cleda 2020, 15 - 24

³ Moens 2019, 17-18

⁴ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

⁵ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

⁶ Moens 2019, 17-18

⁷ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

⁸ Magerman 2018, 41-45

⁹ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

baanhuizen), ook een volledig in kalkzandsteenblokken opgericht gebouw aangetroffen. Uit de oriëntatie van de gebouwen blijkt duidelijk een doordachte ruimtelijke planning van de nederzetting.¹⁰

Duidelijke sporen van een tempel of een ander heiligdom ontbreken vooralsnog in Asse. Mogelijk zijn enkele uitbraaksporen van een fundering, aangetroffen in de jaren '80, wel afkomstig van een Romeinse tempel. Wel werden verschillende godenbeeldjes (Mercurius, Ceres en Pomona), fragmenten van pijpenbeeldjes van de god Apollo of de godin Venus en van pijpenbeeldjes van paardenbeeldjes aangetroffen, evenals een bronzen ram, een bronzen bokje en een ram die mogelijk afkomstig zijn van een godenbeeldje.¹¹

Tot de begravingssporen in het Romeinse Asse, behoren drie crematiegraven, die ten zuidwesten van de nederzetting gevonden werden, enkele mogelijke crematiegraven en de restanten van een tumulus langsheen de Krokegemseweg.¹²

Ook de economische activiteiten speelden een belangrijke rol voor de ontwikkeling van de nederzetting. Er zijn nog geen rechtstreekse getuigenissen van landbouw (silo's, landbouwwerktuigen,...) binnen het nederzettingsareaal gekend. Verschillende fragmenten van maalstenen wijzen op maalactiviteiten. De vondst van talrijke metaalslakken, metaalafval en fragmenten van laagovens wijst op ijzerbewerking (smeedactiviteit) in de nederzetting. In de tweede helft van de 2de eeuw n.C. bevond zich aan de noordoostelijke rand van de nederzetting en in de onmiddellijke nabijheid van de Romeinse banen richting Rumst en Elewijt een pottenbakkersatelier. De Assese productie bestond onder meer uit borden, kommen, bekers, kruiken, kruikamforen, deksels maar er werden ook misbaksels van kleine amforen en dolia aangetroffen. De pottenbakkersoven, aangetroffen in 2009-2010 nabij de interne weg en de weg richting Elewijt, kan mogelijk in een vroegere periode, met name op het einde van de 1ste eeuw of het begin van de 2de eeuw n.C., gedateerd worden. Een vierde pottenbakkersoven, opgegraven in 2010, kon op basis van het archeologisch materiaal in de vulling gedateerd worden omstreeks het midden van de 1ste eeuw n.C. De oven bewijst dat Asse ook in deze vroege periode al een belangrijke rol speelde in de lokale productie van aardewerk waaronder imitaties van terra nigra. Tijdens haar bloeiperiode lag de Romeinse nederzetting van Asse ingebed in een ruim netwerk van handelsrelaties. Producten uit Italië, het Iberisch schiereiland, het Eifelgebied, Zuid-, Midden-, Noord-, en Oost-Gallië bereikten Asse. In de onmiddellijke omgeving van de nederzetting bevonden er zich verschillende villadomeinen.¹³

Over het einde van de Romeinse bewoning in Asse zijn we nog slecht ingelicht. Hoewel ceramische vondsten uit de late 3de en 4de eeuw n.C. vrijwel volledig ontbreken, getuigen metalen voorwerpen en munten van de Romeinse aanwezigheid in de vicus tot in de tweede helft van de 4de eeuw n.C. De aanwezigheid van een imitatie tremisses van Anastatius I wijst op menselijke aanwezigheid in de post-Romeinse periode. Vermoedelijk kan deze gedateerd worden op het eind van de 5de eeuw, begin van de 6de eeuw. Het is echter nog erg onduidelijk hoe Asse er in de late 3de en 4de eeuw uitzag en hoe groot de Germaanse invloed was. Wellicht vestigden zich tussen de 5de en de 7de eeuw de eerste Frankischelandbouwers op het grondgebied van Asse. Sporen van nederzettingen ontbreken echter nog. De vondst van 8 graven uit de Merovingischeperiode wijst in ieder geval op nieuwe bewoning in het gebied van de Romeinse nederzetting in de loop van de 6de eeuw n.C.¹⁴ Verschillende nederzettingen

¹⁰ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

¹¹ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

¹² <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

¹³ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

¹⁴ <https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

groeiden uit tot een woonkern met ‘-gem’ toponiem, zoals Krokegem, Huinegem, enz.. Vermoedelijk werd vanaf de 7de eeuw in de onmiddellijke omgeving van de oude Romeinse nederzetting de Sint-Martinuskerk opgericht, die aan de basis ligt van de latere moederparochie Asse.¹⁵

2.3.2.2 DE ROMEINSE SITES ROND HET PLANGEBIED

De belangrijkste sporen van de Romeinse vicus werden gevonden ter hoogte van Kalkoven, voornamelijk aan de Nerviërsstraat (een deel van N9) en de Krokegemseweg. Op de zone gekend onder het toponiem Kalkoven (CAI ID 1207) werden reeds in de jaren 1870 meerdere Romeinse munten gevonden (collectie Crick).¹⁶ Metaaldetectie in de jaren 1990 brachten nog eens vele munten aan het licht, waaronder niet minder dan 17 zilveren denarii en 76 aurei daterend van de regeerperiode van Augustus tot die van Constantius. De laat-19de-eeuwse opgravingen leverden ook enkele gegroepeerde waterputten, afvalputten, delen van Romeinse wegen en enkele gebouwplattegronden op. De waterputten waren geschoeid met vierkante gekapte witte natuursteen en bestonden uit eikenhouten planken onderaan. De gebouwen kunnen moeilijk geïnterpreteerd worden, aangezien de aangetroffen restanten voornamelijk uit funderingselementen, muurfragmenten, vloeren en mortelfragmenten bestonden.¹⁷

De vondsten langs de Krokegemseweg (CAI ID 2283) werden via proefsleuven in 2006 geïdentificeerd om vervolgens te worden opgegraven door Agilas in 2007.¹⁸ Verder geofysisch onderzoek van de omgeving werd uitgevoerd in 2009. De opgravingen gaven paalkuilen, silo's, een waterput, leemwinningskuilen en sporen van een Romeinse weg prijs. De weg had een noord-zuid oriëntatie en verbond de vicus vermoedelijk met de regio van het huidige Rumst. Het wegdek zelf was verdwenen, maar twee parallelle V-vormige grachten (voor afwatering) gaven een indicatie van de breedte, met name 7 m. Bovenop het wegdek werd een 3de-eeuws afvalpakket gevonden. Behalve deze belangrijke vondsten werden tevens twee ovenstructuren met bijhorende afvalkuilen aangetroffen, alsook een cirkelvormige greppelstructuur, waarvan de diameter 30 m bedroeg, mogelijk het relict van een Romeinse tumulus. Een deel van een rechtlijnige spitsgracht (2,4 m diep) kon via geofysische prospectie verder worden gevolgd en maakte mogelijk deel uit van een mogelijke afbakeningsgracht van de nederzetting, die reeds via luchtfoto's was waargenomen in de jaren 1980 (CAI ID 2105).¹⁹ De vondst van 8 graven uit de Merovingische periode aan de zuidwestelijke zijde van het onderzoeksgebied, wijst op nieuwe bewoning in het gebied van de Romeinse nederzetting in de loop van de 6de eeuw.²⁰

In 2008 werd aan de Nerviërsstraat (site Federale Politie) een opgraving uitgevoerd door de KU Leuven, waarbij meerdere sporen en structuren uit de Romeinse periode werden blootgelegd (CAI ID 20087). Enkele kuilen, grachten en paalsporen kunnen waarschijnlijk in verband gebracht worden met een bewoning van Streifenhäuser. De vondst van metaalslakken en talrijke voorwerpen in brons en ijzer zou kunnen wijzen op artisanale activiteiten, wat strookt met de perifere locatie ten opzichte van de vicus. Ook hier werden leemwinningskuilen, silo's en twee mogelijke waterputten gevonden. Grote delen van de site waren bedekt met een donker humeus afvalpakket van 30-50 cm dik (zogenaamde dark earth), waarin heel wat nederzettingsafval (aardewerk, dakpannen, slachtafval,...) werd aangetroffen. Een laat-Romeinse afdekkingslaag bevatte dan weer zeer veel dierlijk bot. In de westelijke hoek van het terrein

¹⁵ Moens 2019, 17-18

¹⁶ Magerman 2018, 42

¹⁷ Moens 2019, 18

¹⁸ Magerman 2018, 43, 57

¹⁹ Magerman 2018, 43

²⁰ Magerman 2018, 60

werd een vroeg-Romeinse pottenbakkersoven opgegraven (opvulling tweede helft 1ste eeuw). Ook een deel van een weg (over 20 m) werd aangesneden. Deze was 5 m breed, geplaveid met natuursteen en had afwateringsgrachten langs beide zijden. Mogelijk betrof het een interne weg, die misschien toegang gaf tot het gebouw in de Nerviërsstraat 32-40.²¹

De site aan de Nerviërsstraat 32-40 (**CAI ID 160346**) was uiteraard gelinkt aan de bovenstaande site en werd opgegraven in 2009. Op deze locatie werd in 1978 door Ascania reeds een opgraving uitgevoerd (**CAI ID 150493**) (zie lager). Eén of meerdere gebouwen (min. 20 m breed en 25 m lang), waarvan de muurfunderingen gevonden zijn, kunnen naar alle waarschijnlijkheid als baanhuizen geïnterpreteerd worden.²² Ook hier werd een deel van een geplaveide weg gevonden. Het bolle wegdek bestond uit grote blokken kalkzandsteen met daartussen leem en kleinere rolkeien. Deze weg maakt deel uit van een tracé waarvan ook al in 1977 een deel werd opgegraven (**CAI ID 1929**). Naast de verschillende gebouwen en het wegtracé werden uit de 2de en 3de eeuw ook drie waterputten (Een koolstofdatering van de houten bekisting van één van de waterputten wijst op een 2de- eeuwse datering), een enclos, een pottenbakkersoven, honderden kuilen gevuld met een zeer grote hoeveelheid materiaal (150.000 vondsten), grachten en greppels aangetroffen. Er werden ook talrijke oudere greppels en kuilen uit de 1ste eeuw gevonden. De laat-Romeinse zwarte laag die ook op de Federale Politie-site werd aangetroffen, bedekte ook hier het merendeel van de oudere sporen. Tot slot werd een vroeg-Romeinse pottenbakkersoven gevonden.²³

In het centrum van Asse werden geen Romeinse vondsten gedaan, alle Romeinse vondsten maken deel uit van een vicus die gesitueerd wordt op het Kalkovenplateau: straten Kalkoven, Nerviërsstraat, Krokegemseweg, Pottenbakkersweg, Putberg,.... In dezelfde Nerviërsstraat werd bij opgravingen in 2006 de plattegrond (uitbraaksporen van de stenen muurfunderingen) van een midden-Romeins gebouw gevonden (**CAI ID 1864**).²⁴ In 1982 werden er reeds door Agilas restanten van een gebouw (muur van 22 m lengte), afvalkuilen, 25 rechthoekige paalgaten, een gracht en vergravingen gevuld met pijpenaarden beeldjes aangetroffen (**CAI ID 150508**).²⁵ Op de site van de huidige Colruyt supermarkt werden bij begeleiding van de bouwwerken in 1978 een concentratie aan ceramisch bouw materiaal gevonden (dakpanfragmenten, roze kalkmortel, baksteen), alsook een munt uit de periode 28-26 v.C. (**CAI ID 4697**).²⁶ Op Kalkoven werd een Republikeinse munt als losse vondst gemeld (**CAI ID 160367**).²⁷ Een aantal pijpenaarden figurines in een kuil kunnen mogelijk met religie in verband gebracht worden (**CAI ID 2109**).²⁸

Bij de opgraving door Ascania in 1978 aan de Nerviërsstraat 32-40 (**CAI ID 150493**) werden delen van dezelfde weg als **CAI ID 160346** gevonden (zie hoger).²⁹ Het bolle wegdek van 5 m breed, was opgebouwd uit kleine platte zand- en kalksteenblokken met ertussen een opvulling van leem en kleine keitjes. Voorts werden ook enkele V-vormige grachten, afvalkuilen en paalsporen herkend. Net ten westen van het onderzoeksgebied zouden ook al de restanten van de Romeinse weg naar Bavay zijn herkend (**CAI ID 151108**). In de G. Kurthstraat werden in 1977 bij toeval aardewerk, dakpannen en metalen objecten

²¹ Magerman 2018, 57

²² Magerman 2018, 44, 58

²³ Magerman 2018, 44

²⁴ Magerman 2018, 43

²⁵ Magerman 2018, 42

²⁶ Magerman 2018, 41

²⁷ Magerman 2018, 42

²⁸ Magerman 2018, 42, 59

²⁹ Magerman 2018, 41

gevonden (CAI ID 1349).³⁰ In 2014 werd in de omgeving ook een gouden munt aangetroffen (CAI ID 207212).³¹ Richting Putberg werden crematiegraven uit de midden-Romeinse periode gevonden en een deel van een 3,7 m brede weg (CAI ID 18).³² Dezelfde weg, met west/zuidwest-oost/noordoost oriëntatie werd mogelijk aangetroffen bij werken in 1951 (CAI ID 80) en bij bouwwerken van particulieren in de jaren 1980 (CAI ID 151373, 151374).³³ Tijdens opgravingen langs de Putberg in 1978, langs Kalkoven in 2014 en langs de Nerviërsstraat in 2015 door Agilas kwamen aardewerk, ceramisch bouw materiaal, glas en munten, alsook een gracht en afvalkuilen gevuld met nederzettingen- en pottenbakkersafval aan het licht (CAI ID 151371, 163508, 210004).³⁴

Zo'n 50 m ten zuidwesten van het projectgebied werd naar aanleiding van een toevalsvondst op perceel 918B (CAI ID 216327 Putberg 6) door het Agentschap Onroerend Erfgoed onder leiding van Jan Moens en Monument Vandekerckhove nv, een opgraving uitgevoerd (Eindverslag met ID 694). Zoals reeds op andere plaatsen in de vicus kon vastgesteld worden, werd een dark earth vastgesteld, die gedateerd werd na het derde kwart van de 2de eeuw. Er werden verschillende kuilen gevonden aan de zuidelijke grens van de vicus die in verband kunnen gebracht worden met bewoning. Vermoedelijk gaat het om leemextractie of ambachtelijke activiteiten, zonder deze evenwel te kunnen duiden. De resultaten van het onderzoek met betrekking tot de studie van aardewerk en dierlijke resten lijken aan te sluiten bij de gegevens uit eerder onderzoek in de vicus van Asse, die zijn hoogtepunt kende in de 2de eeuw. De gegevens lijken ook aan te sluiten bij de resultaten uit de vicus van Tienen en in mindere mate, ook met deze van de stad van Tongeren. Kuil 2 kan op basis van het geïmporteerde aardewerk gesitueerd worden in de periode 135-170 n. Chr., een datering die ook door de glasvondsten bevestigd wordt. De vulling van Kuil 3 is van jongere datum. De ceramiek en de glasfragmenten laten toe om deze in het laatste kwart van de 2de eeuw, ten laatste vroege 3de eeuw te plaatsen (ca. 175-210 n. Chr.). De exhaustieve studie van het aardewerk uit de verschillende kuilen levert een goed beeld op van de aardewerkconsumptie in de 2de eeuw. Door de ruime hoeveelheid aardewerkvondsten kon hierbij onder meer ook een beeld verkregen worden van de verhouding tussen de lokale producten en importproducten enerzijds en de verhouding van de verschillende soorten binnen elk van beide groepen anderzijds. Het maakt duidelijk dat de aardewerkensembles een samenstelling vertonen die kenmerkend is voor de Civitas Nerviorum. De site levert ook wat informatie op over de voedselconsumptie in deze zone van de vicus. Uit het dierlijke botmateriaal is voor de geconsumeerde zoogdieren een dominantie van rund vast te stellen, gevolgd door schape en varken. De zeefstalen leveren ook een beeld op van de visconsumptie, een tot vandaag minder gekend aspect binnen de Romeinse vici. Bij de zoetwatervissen kon de aanwezigheid vastgesteld worden van karperachtigen (waaronder brasem), paling en baars. Als mariene soorten zijn haringen en haringachtigen aanwezig. De belangrijkste aanwezige graansoorten zijn gerst en spelt en/of emmer, iets wat ook al uit het onderzoek van enkele kuilen aan de Nerviërsstraat te Asse naar voren kwam.³⁵

Tot slot werd er ook nog archeologisch onderzoek uitgevoerd door Agilas aan de Krokegemseweg 22 en de Nerviërsstraat 6. Beide maken eveneens deel uit van de Romeinse vicus.³⁶

³⁰ Magerman 2018, 43

³¹ Magerman 2018, 42

³² Magerman 2018, 41

³³ Magerman 2018, 41

³⁴ Magerman 2018, 41, 44

³⁵ Moens 2019

³⁶ <https://www.agilas.be/index.php/nl/projecten-rapporten>: 8 en 15

2.3.2.3 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS VAN HET EIGENLIJKE PLANGEBIED

Mogelijk werden er in de 19de eeuw reeds archeologische structuren aangetroffen op perceel F905L15, net ten noorden van het plangebied, op het terrein van het Lidl filiaal. In een geschiedkundige bron van Asse uit 1900 zouden op een kaart twee waterputten figureren (CAI ID 1941).³⁷ ³⁸ Eén van deze waterputten bevond zich wellicht op of nabij het toenmalige perceel sectie F920J3. Bij het graven van de funderingen van een magazijn voor brouwerij Verloesen, in 1899, werd deze waterput toevallig ontdekt. De put was nooit door Crick onderzocht en haar precieze locatie was dan ook verloren geraakt. Deze put was 13,25 m diep en 1,10 bij 1,12 m breed. Hij had een vierkante vorm en was opgetrokken in eikenhout. De houten bekisting bevond zich nog in zeer goede staat. De planken hadden een dikte 6 à 7 cm en bezaten spleten om water te laten binnendringen. De put was volledig gevuld met modder. Hierin werden tal van Romeinse objecten gevonden: een bronzen klokje, aardewerkscherven van amforen, kommen, scherven van een fijne pot, fragmenten van gevernist aardewerk, terra sigillata met reliëfversiering, dierenbeenderen, een stenen gewicht, een bronzen haarspeld, een schrijfstift in brons, twee kleine potjes in 'zwartachtig' aardewerk en een bronzen munt van Commodus. Na dit onderzoek werd de put met een stenen bekisting bekleed en verder gebruikt in de brouwerij. Geubels vermoedt dat de put gesitueerd kan worden op percelen sectie 905h15 en 905l15. In zijn artikel sprak De Loë ook van een tweede Romeinse waterput die zich op enkele meters van de put in brouwerij Verloesen bevond. Door een gebrek aan onderzoek zijn daarover geen gegevens beschikbaar.³⁹

³⁷ Magerman 2018, 43; Centrale Archeologische Inventaris, <https://cai.onroerenderfgoed.be/locatie/1941> (geraadpleegd op 19 maart 2020)

³⁸ Magerman 2018, 15, 43

³⁹ Magerman 2018, 15

2.3.3 ONDERZOEKSVRAGEN

Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden tijdens het vervolgonderzoek in de vorm van een sloopbegeleiding:

- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de vicus van Asse?*
- *Sluiten de resultaten van het bureauonderzoek en het proefputtenonderzoek fase 2 aan bij de observaties van het veldwerk?*
- *Zijn de archeologische resten vergelijkbaar met de resten uit de nabije omgeving / opgegraven zone van het projectgebied?*
 - o *Is er een laat-Romeinse 'zwarte laag' te detecteren? Hoe manifesteert deze zich?*
- *Wat is de aard, omvang, datering, van de aangetroffen archeologische sporen en vondsten?*

Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling kan beantwoord worden. Het gefundeerd beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium voor de erkende archeoloog of het onderzoeksdoel met succes bereikt werd.

2.4 RESULTATEN VOORONDERZOEK

De verwachting uit het voorgaande archeologisch (voor)onderzoek (fase 1) was vooral het aantreffen van sporen met een Romeinse datering in de proefputten fase 2 (2020J179). Deze verwachting werd ingevuld. Er werden zelfs uitsluitend Romeinse sporen aangetroffen.

Ter hoogte van het perceel van de Spar aan de Nerviërsstraat te Asse was op basis van de eerdere opgraving vooral de verwachting naar midden-Romeinse archeologie hoog. Op basis van het reeds uitgevoerde onderzoek kan gesteld worden dat het plangebied behoort tot het zuidelijke gedeelte van de Romeinse nederzetting (*vicus*) van Asse. Er werd een laat-Romeinse 'zwarte laag' met een grote hoeveelheid dakpanfragmenten in de laag aangetroffen. De verwachting richtte zich bijkomend op het opsporen van deze laag. In de proefputten in de vloerplaat van de Spar werd de zogenaamde zwarte laag niet aangetroffen. Ook sporen uit andere periodes, meer bepaald vanaf de Middeleeuwen tot heden en in mindere mate van de Prehistorie en de Metaaltijden waren niet uit te sluiten, maar werden niet aangetroffen. Op alle aanpalende percelen werden in het verleden sporen, structuren en objecten aangetroffen die met het Romeinse Asse in verband gebracht konden worden. Sporen later dan de Romeinse tijd werden echter niet in de proefputten aangetroffen.

Het vooronderzoek met ingreep in de bodem (fase 2 - 2020J179) bracht een paar kuilen en mogelijke paalsporen aan het licht, verspreid over twee van de drie proefputten. In één kuil en één paalspoor werd vondstmateriaal aangetroffen uit de Romeinse tijd, vermoedelijk de midden-Romeinse tijd. De kuilen werden vermoedelijk primair of secundair gebruikt als afvalkuilen. De vondsten, namelijk aardewerk, wijzen in de eerste plaats op een afvalcontext. De sporen werden aangetroffen op een diepte van ca. 100 cm-MV. De sporen zijn nog goed bewaard (tot ca. 75 cm-MV) en sluiten aan bij de sporen die tijdens het eerder uitgevoerde archeologisch onderzoek werden gevonden. De functie van de sporen is in dit stadium nog niet te achterhalen. Voorts werden ook gedichte kelders van een fabrieksgebouw van Caytan of van één van de magazijnen van brouwerij Verloesen of van één van de huizen die gebouwd werden voor één van de lagere bazen van de fabriek van Caytan over een groot deel van de proefputten aan het licht gebracht. Er werd tijdens het huidige vooronderzoek een hoogteverschil bemerkt waarbij het archeologisch niveau onder de vloerplaat van de Spar ca. 40 cm hoger gelegen is dan in het zuidelijke reeds onderzochte deel van het plangebied.⁴⁰

⁴⁰ Cleda 2020, 40

DEEL 2 SLOOPBEGELEIDING

1 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Het vlak werd onder permanente begeleiding van een erkende archeoloog aangelegd met behulp van een graafmachine met een kraanbak van 2 m breed. In eerste instantie werd de vloerplaat verwijderd. In tweede instantie werden twee hellende vlakken aangelegd in zuidwestelijke en zuidoostelijke richting naar de reeds aangelegde parking van de Lidl toe.

De sloopbegeleiding werd uitgevoerd (werkput 1) in de zone van de vloerplaat van de voormalige Spar (Figuur 1). De vrijgemaakte recente verstoringen en funderingen van voormalige gebouwen (Caytan, Verloesen) werden geregistreerd, conform het Programma van Maatregelen (ID16606). Dit hield in dat de structuren fotografisch en topografisch geregistreerd werden. De registratie werd uitgevoerd volgens de bepalingen uit het Programma van Maatregelen (ID16606) en de Code van de Goede Praktijk. Zo werd de toplaag niet dieper dan 30 cm afgegraven (inclusief de betonplaat).

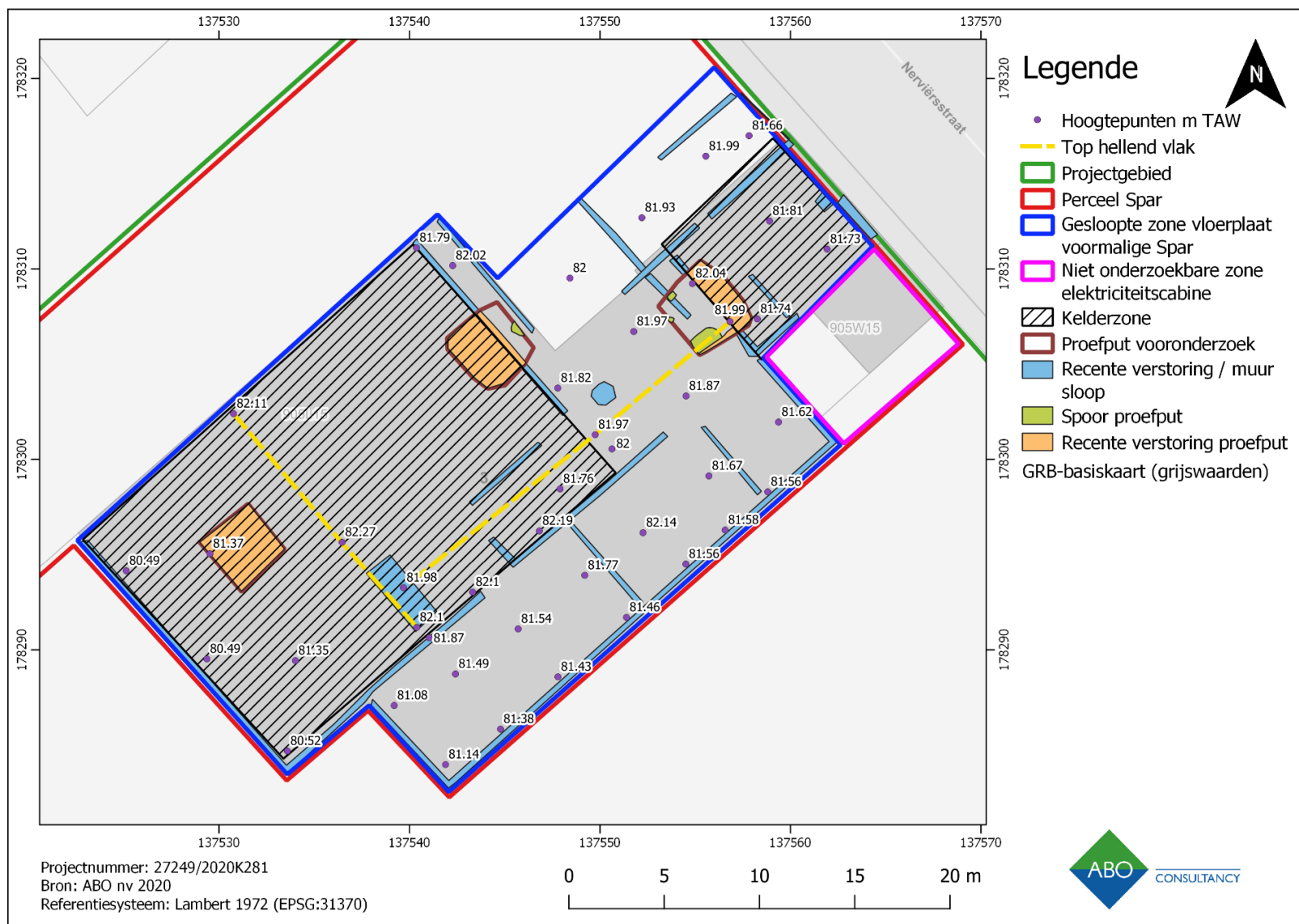
Gezien de sloop van de vloerplaat enerzijds gepaard ging met de afvoer van beton, puin en grond, kon het sloopwerk niet langdurig stilgelegd worden om elke muur apart te registreren. Anderzijds werden omwille van de noodzakelijke stockageruimte voor de gesloopte beton slechts kleine stukjes door de kraan vrijgelegd, waardoor het verloop van de muren, indien ze niet al verwijderd waren, moeilijk te volgen was. Bijgevolg werden de vrijgekomen muren slechts in overzicht fotografisch geregistreerd en ingemeten als recente verstoring, zonder individueel muurnummer.

2 RESULTATEN SLOOPBEGELEIDING

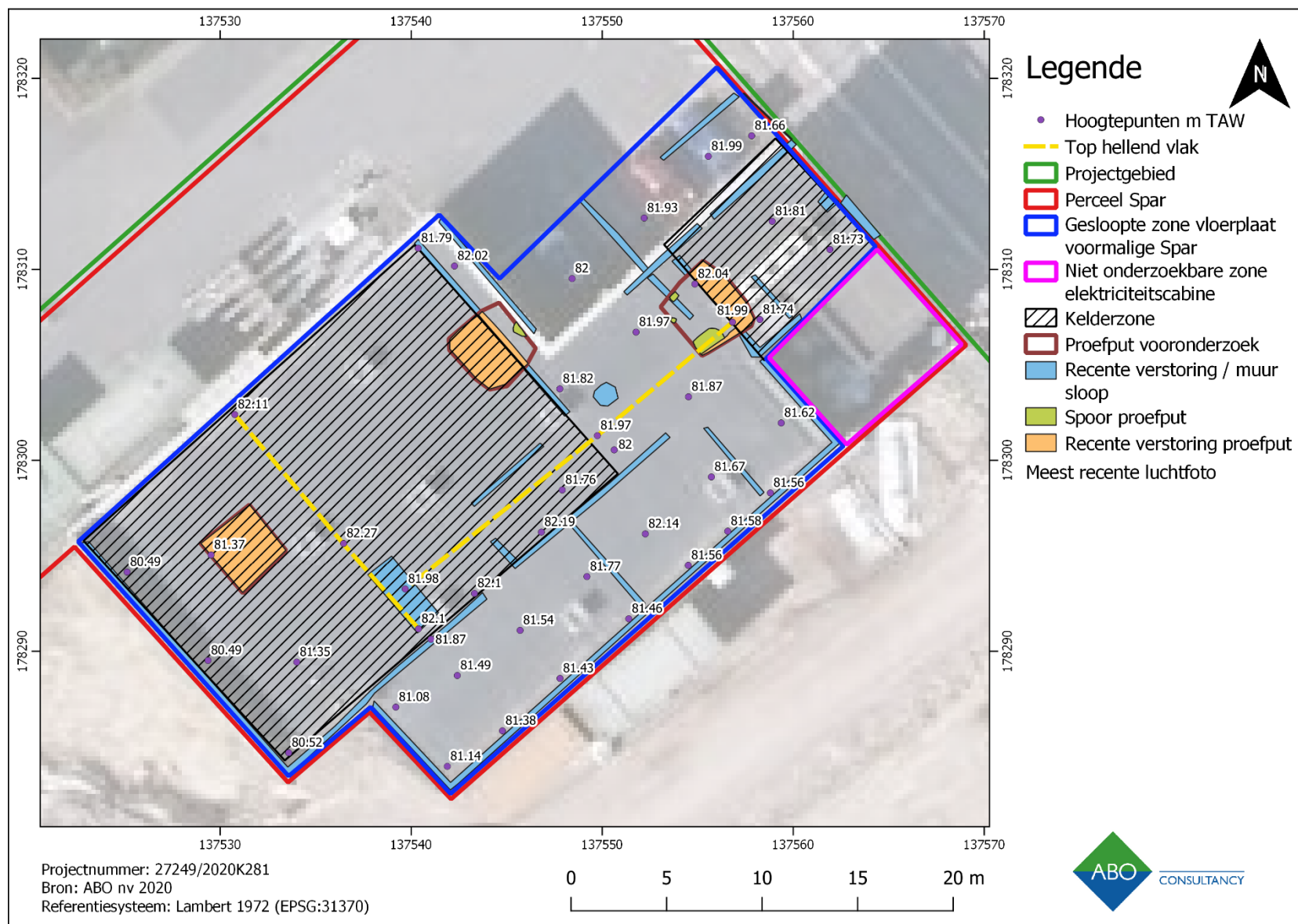
De gesloopte oppervlakte bedroeg ca. 790 m². Dit is iets meer dan voorzien, omdat een deel van de afsaltverharding ook al werd opgebroken. De niet onderzoekbare zone (elektriciteitscabine) bedroeg ca. 50 m². De hoogtepunten situeerden zich tussen 80,49 en 82,27 m TAW. Hieronder worden twee overzichtsplannen met aanduiding van de kelderzones, de recente verstoringen en funderingen, hoogtepunten in m TAW, de begrenzing van de hellende vlakken en overzichtsfoto's weergegeven (Figuur 2 - 4).

Er werden geen archeologische resten ouder dan de nieuwste tijd aangetroffen. De archeologische resten bestonden enkel uit funderingen van een voormalig gebouw van Caytan of van een magazijn van brouwerij Verloesen, een recente mazouttank en een recente waterput. Er konden twee kelderzones afgebakend worden die volledig gevuld waren met baksteenpuin. Tussen deze twee kelderzones werden er puinige ophogingslagen uit de nieuwste tijd vastgesteld, waaronder vermoedelijk nog de teelaarde en een gaaf archeologisch niveau, zoals in de proefputten fase 2, aanwezig waren. Bij de aanleg van de noordoost-zuidwest georiënteerde helling naar de parking van de Lidl toe werd enkel een diepgaande verstoring van de aanleg van de voormalige kelder zichtbaar. Bij de aanleg van het noordwest-zuidoost gerichte hellend vlak werd onder de verstoring tot op de teelaarde (bruine laag) afgegraven. In de volledige zone van dit hellend vlak is het archeologisch archief vermoedelijk nog goed bewaard onder de teelaarde. De laat-Romeinse 'zwarte laag' werd niet aangetroffen bij het afgraven van het terrein. Mogelijk is deze nog aanwezig onder de teelaarde, waarvan slechts het bovenste gedeelte werd afgegraven bij de aanleg van de zuidoostelijke helling. De laagste TAW waarde op de zuidelijke hoek van de gesloopte vloerplaat, waar eerder ook de 'zwarte laag' gedetecteerd werd, bedraagt immers 81,14 m. Dit is ca. 20 cm hoger dan het archeologisch niveau op deze plaats tijdens de opgraving. De resultaten van de sloopbegeleiding bevestigen de resultaten van het proefputtenonderzoek en vullen deze aan.

Er werden geen vondsten aangetroffen of stalen genomen.

Figuur 2: Overzichtsplan resultaten sloopbegeleiding op het GRB (de lichtblauwe muren zijn de muren van de kelders die effectief opgegraven werden, de zwart gearceerde zones zijn de op basis van baksteenpuinvullingen afgebakende kelderzones).

Figuur 3: Overzichtsplanning resultaten sloopbegeleiding op de meest recente luchtfoto.

Figuur 4: Overzichtsfoto's sloopbegeleiding 2020K281.

3 TERUGKOPPELING ONDERZOEKSVRAGEN

De vraagstelling van het onderzoek is gericht op sporen uit de Romeinse tijd en muurresten uit de nieuwste tijd en op de ruimtelijke situering van de diep verstoorde zones.

Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden tijdens het vervolgonderzoek in de vorm van een sloopbegeleiding:

- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de vicus van Asse?*
 - Gezien het ontbreken van Romeinse sporen kunnen de resultaten onze kennis van de vicus van Asse niet vergroten.
- *Sluiten de resultaten van het bureauonderzoek en het proefputtenonderzoek fase 2 aan bij de observaties van het veldwerk?*
 - De resultaten van het bureauonderzoek gaven aan dat sporen die in de zuidelijke zone van de nederzetting voorkwamen, in het plangebied verwacht konden worden. Het proefputtenonderzoek fase 2 gaf een indicatie van de aard en densiteit van deze sporen, maar ook dat er diepgaande verstoringen door de aanleg van kelders aanwezig waren in de noordelijke zone. Gezien enkel funderingen van de voormalige Caytan fabriek of van een magazijn van brouwerij Verloesen uit de nieuwste tijd aangetroffen werden, kon uit de observaties van het veldwerk enkel geconcludeerd worden dat er twee kelderzones en een paar onverstoorde zones aanwezig waren onder de gesloopte vloerplaat. De resultaten van de sloopbegeleiding sluiten dus aan bij de resultaten van het proefputtenonderzoek en vullen deze aan omdat op basis van de grotere vrijgelegde zone een juistere afbakening van de kelderzones en de onverstoorde zones kan gemaakt worden.
 - Direct aansluitend aan het opgegraven deel ten zuiden van de gesloopte vloerplaat werd bij de aanleg van het hellend vlak geen diepgaande verstoring of ophogingspakket, maar wel de teelaarde aangetroffen. Hierdoor is het bodemarchief vermoedelijk nog goed bewaard. Uit de proefputten fase 2 bleek ook al dat er buiten de kelderzones nog een dik pakket teelaarde aanwezig was.
- *Zijn de archeologische resten vergelijkbaar met de resten uit de nabije omgeving / opgegraven zone?*
 - *Is er een laat-Romeinse 'zwarte laag' te detecteren? Hoe manifesteert deze zich?*
 - Er werd geen laat-Romeinse 'zwarte laag' gedetecteerd. Er zijn echter geen aanwijzingen dat de zwarte laag die eerder vastgesteld werd op de hoek van het gebouw van de Spar verdwenen is door de aanleg van kelders en recente ophogingslagen. Mogelijk is de 'zwarte laag' nog aanwezig onder de teelaarde, die slechts gedeeltelijk werd afgegraven bij de aanleg van de zuidoostelijke helling ter fatsoenering van de toekomstige parking. De laagste TAW waarde na afgraving op de zuidelijke hoek van de Spar bedraagt immers 81,14 m. Dit is ca. 20 cm

hoger dan het archeologisch niveau van de 'zwarte laag' op deze plaats tijdens eerder onderzoek.

- *Wat is de aard, omvang, datering, van de aangetroffen archeologische sporen en vondsten?*
 - Er werden enkel funderingen van de kelders van een voormalig gebouw van Caytan of van een magazijn van brouwerij Verloesen uit de nieuwste tijd aangetroffen. Er konden twee losstaande kelderruimtes gevuld met baksteenpuin onderscheiden worden, één kleinere aan de straatkant, de andere veel groter vanaf halverwege de gesloopte vloerplaat richting het zuidwesten naar de parking van de Lidl toe.

4 BESLUIT

Op basis van de resultaten van het huidige onderzoek kan men besluiten dat er in de lijn van het proefputtenonderzoek fase 2 twee kelderzones aanwezig waren onder de vloerplaat van de voormalige Spar waar de verstoring erg diepgaand was, namelijk ca. 1,80 m-MV. Gezien het diepste punt in de kelders in de proefputten slechts ongeveer 50 cm lager was dan het maaiveld in de opgegraven zone ter hoogte van de reeds aangelegde parking, blijft de kans op het aantreffen van diepere sporen zoals waterputten, nog relatief groot. Tussen de kelderzones en ter hoogte van het hellende vlak richting het zuidoosten naar de parking van de Lidl toe, waren geen kelders, maar enkel ophogingslagen uit de nieuwste tijd of teelaarde aanwezig, waardoor het archeologisch archief onder de teelaarde hoogstwaarschijnlijk ongeschonden is in deze zones.

Er kan dus gesteld worden dat voor de volledige zone van de gesloopte vloerplaat van de Spar nog archeologisch potentieel is. De sloop van de elektriciteitscabine door Fluvius, die voorzien was in het voorjaar van 2021, is nog niet doorgegaan, waardoor deze zone nog niet onderzocht werd in de vorm van een sloopbegeleiding. Er kunnen over deze zone voorlopig dus nog geen uitspraken gedaan worden.

Aangezien nog geen finale plannen of exacte informatie beschikbaar zijn met betrekking tot de precieze aard, diepte en ruimtelijke afbakening van de nog uit te voeren bodemingrepen in de noordelijke zone en in deze volledige zone nog archeologisch potentieel aanwezig is, kan nog geen enkele zone ter hoogte van de gesloopte vloerplaat van de Spar of elders in de noordelijke zone vrijgegeven worden. Verder onderzoek is evenwel enkel mogelijk in het kader van de verdere werkzaamheden van dit perceel al dan niet in combinatie met de werkzaamheden op de aanpalende percelen die wellicht verder tot ontwikkeling gebracht zullen worden. Indien de zone bij een nog aan te vragen vergunningsaanvraag groter is dan 3.000 m² zal dit dus via een nieuwe archeologienota moeten gebeuren.

5 SYNTHESE

Omwillen van de geplande werken in het kader van de aanleg van een nieuw Lidl grootwarenhuis met bijhorende parking, werd in eerste instantie een bureauonderzoek uitgevoerd. Hieruit bleek al snel het grote archeologische potentieel van het plangebied, gezien de nabijheid van CAI locaties uit de ijzertijd, de Romeinse tijd en de middeleeuwen en de succesvolle opgravingen die in deze zone plaatsvonden in de jaren '70 en '80 en tussen 2005 en heden, alsmede de interessante landschappelijke positie. Er werd dan ook besloten tot een vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van een proefputtenonderzoek fase 1 na een voorafgaand geofysisch onderzoek. Het aangetroffen aantal sporen was in verhouding tot de onderzochte oppervlakte groot en kon meteen gedateerd worden. Gezien het feit dat het plangebied deel uitmaakt van de Romeinse *vicus* van Asse, werd een vlakdekkende opgraving ter hoogte van de proefputten fase 1 in het zuiden en oosten en een werfbegeleiding in het noordelijke centrale deel van het plangebied geadviseerd om voornamelijk de kennis over de zuidelijke zone van de nederzetting te vergroten (zie punt 1.3). De registraties van de werfbegeleiding die de afgraving van de ondiepe sanering opvolgden, waren beperkt. Hierdoor konden de sporen wel gedateerd worden in de midden-Romeinse tijd, maar niet volledig geduid worden. De gegevens van de opgraving konden de resultaten van het proefputtenonderzoek fase 1 door de grotere vrijgelegde aaneensluitende oppervlakte in werkputten 2, 3 en 4 beter duiden. De aangetroffen kuilen konden in verband gebracht worden met leemwinning die aan de rand van de *vicus* verwacht werd. Sporen van ambachtelijke activiteiten, die elders in de periferie van de *vicus* voorkwamen, ontbraken echter.

Het grootwarenhuis en een deel van de parking ten zuiden en westen van de huidige onderzoekszone werden ondertussen aangelegd. Voor de afbraak van de Spar was destijds nog geen sloopvergunning afgeleverd, zodat het perceel van de Spar in het noorden van het plangebied, nog niet gelijktijdig met de rest van het plangebied onderzocht kon worden. Deze zone wordt voor het grootste gedeelte niet dieper afgegraven dan het afgewerkte niveau van de parking van Lidl, dit is 40 cm-MV. Plaatselijk zullen er ook infiltratiekragen, rioleringen en elektriciteitsleidingen geplaatst worden, waarvan de exacte inplanting echter nog niet gekend is. Indien de bodem vervuild is, zal deze ook behandeld en dus ook verstoord worden tot nog niet nader gekende diepte.

Voorafgaand aan de sloopbegeleiding werden proefputten (fase 2) aangelegd in de vloerplaat van de Spar om de diepte van het archeologisch niveau te bepalen en de verstoringsgraad na te gaan. Geofysisch onderzoek werd niet uitgevoerd op dit perceel omdat door de betonnen vloerplaat en puinfundering van de Spar geen goede resultaten zouden bekomen worden. De resultaten van deze proefputten gaven enerzijds aan dat er een puinvulling van een voormalige kelder onder een groot deel van de vloerplaat aanwezig was, maar ook dat de natuurlijke bodem op het perceel van de Spar zich ca. 40 cm hoger bevond dan de natuurlijke bodem ten zuiden ervan.

In het kader van de sloopvergunning werd de betonplaat van de voormalige Spar afgegraven om het hellende vlak tussen Lidl en Tom en Co te maken, waarna het terrein gefatsoeneerd (met grond aangevuld en omzoomd door een haag) werd. Gezien de sloopactiviteiten zich niet overal beperkten tot het verwijderen van de vloerplaat en de bovenkant van de fundering, maar aan de randen waar de helling gerealiseerd zou worden, dieper zou worden afgegraven (ca. 1 m), konden deze werken op de bodem een impact hebben en gezien de buffer noodzakelijk voor behoud in situ van het archeologisch archief, in dat geval niet kon gegarandeerd worden, werd een sloopbegeleiding van de zone van de vloerplaat van de Spar (ca. 750 m²) geadviseerd.

Op basis van de resultaten van het huidige onderzoek kan men besluiten dat er in de lijn van het proefputtenonderzoek fase 2 twee kelderzones aanwezig waren onder de vloerplaat van de voormalige Spar waar de verstoring erg diepgaand was, namelijk ca. 1,80 m-MV. Gezien het diepste punt in de kelders in de proefputten slechts ongeveer 50 cm lager is dan het maaiveld in de opgegraven zone voor de aanleg van de parking, blijft de kans op het aantreffen van diepere sporen zoals waterputten, nog relatief groot. Tussen de kelderzones en ter hoogte van het hellende vlak richting het zuidoosten naar de parking van de Lidl toe, waren geen kelders, maar enkel ophogingslagen uit de nieuwste tijd of teelaarde aanwezig, waardoor het archeologisch archief onder de teelaarde hoogstwaarschijnlijk ongeschonden is.

Er kan dus gesteld worden dat voor de volledige zone van de gesloopte vloerplaat van de Spar nog archeologisch potentieel is. De elektriciteitscabine werd nog niet gesloopt waardoor er dus voorlopig nog geen uitspraken over gedaan kunnen worden.

Aangezien nog geen finale plannen of exacte informatie beschikbaar zijn met betrekking tot de precieze aard, diepte en ruimtelijke afbakening van de nog uit te voeren bodemingrepen in de noordelijke zone en in deze volledige zone nog archeologisch potentieel aanwezig is, kan nog geen enkele zone ter hoogte van de gesloopte vloerplaat van de Spar of elders in de noordelijke zone vrijgegeven worden. Verder onderzoek is evenwel enkel mogelijk in het kader van de verdere werkzaamheden van dit perceel al dan niet in combinatie met de werkzaamheden op de aanpalende percelen die wellicht verder tot ontwikkeling gebracht zullen worden. Indien de zone bij een nog aan te vragen vergunningsaanvraag groter is dan 3.000 m² zal dit dus via een nieuwe archeologienota moeten gebeuren.

6 BIBLIOGRAFIE

6.1 LITERATUUR

Cleda, B., 2019. *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van Kalkoven 143-145 en de Nerviërsstraat 1-3 te Asse (Prov. Vlaams-Brabant). Nota. Proefputtenonderzoek*. ABO Archeologische Rapporten 1076. Aartselaar.

Cleda, B., 2020. *Archeologisch onderzoek aan de Nerviërsstraat 1-3 en Kalkoven 143-145 te Asse (Prov. Vlaams-Brabant). Archeologierapport. Archeologische opgraving en werfbegeleiding*. ABO Archeologische Rapporten 1176. Aartselaar.

Cleda, B., 2020. *Archeologische evaluatie van het bodemarchief ter hoogte van Kalkoven 143-145 en de Nerviërsstraat 1-3 te Asse (Prov. Vlaams-Brabant), fase 2. Nota. Proefputtenonderzoek*. ABO Archeologische Rapporten 1384. Aartselaar.

De Grave, D., 1900. *Geschiedenis der gemeente Asse*, Asse.

De Loë, A., 1900. *Découverte d'un nouveau puits Romain à Assche-la-Chaussée (Brabant)*, Annuaire de la Société d'Archéologie de Bruxelles 12, 34-35.

De Maeyer, R., 1940. *De overblijfselen der Romeinse villa's in België*, 1. De archeologische inventaris, Antwerpen.

Geubels, P., 1987. *Asse-Kalkoven in de Romeinse periode*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, R.U.Gent.

Hiddink, H., 2014. *Romeins aardewerk van de Zuid-Nederlandse zandgronden*. Materiaal en Methoden 2. VUhs Amsterdam.

Magerman, K., 2018. *Asse-Kalkoven 143-145 en Nerviërsstraat 1-3. Bouwen van een winkelfiliaal*. Agilas Archeologienota 005. Asse.

Magerman, K., 2019. *Asse-Kalkoven 143-145 & Nerviërsstraat 1-3. Bouwen van een winkelfiliaal. Agilas – Interne nota. Vooronderzoek zonder bodemingreep, geofysisch onderzoek*. Asse.

Michiels, D., 2001. *Asse van IJzertijd tot Romeinse tijd. Een analytische bespreking van Asse en zijn deelgemeenten (Bekkerzeel, Kobbegem, Mollem, Relegem en Zellik)*, onuitgegeven licentiaatsverhandeling, K.U.Leuven.

Moens, J., De Groote, K., Maréchal, S., Lentacker, A., Eryvynck, A., Wouters, W., Cooremans, B., Deforce, K. & Reniere, S., 2019. *Onderzoeksrapport. Romeinse sporen uit de 2de eeuw aan de Putberg te Asse (Vlaams-Brabant). Eindverslag van een toevalsvondst*. Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed nr. 133. Brussel.

Saey, T., 2019. *Rapport geofysisch onderzoek Kalkoven/Nerviërsstraat (Lidl) Asse*. Projectcode 2019A192, Beerse.

Van Ranst, E. & Sys, C. 2000. *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (1/20.000)*. Universiteit Gent. Laboratorium voor Bodemkunde.

Willems, S., 2005. *Roman pottery in the Tongeren reference collection Mortaria and coarse wares*. VIOE. Brussel.

6.2 INTERNETBRONNEN

<https://www.agilas.be/index.php/nl/romeins-asse>

<http://cai.onroenderfgoed.be/>

7 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Patrick Hambach	General Director		8 februari 2023
Toon Moeskops	Business Unit Manager		8 februari 2023
Anouk Van der Kelen	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		8 februari 2023